

Warszawa, 30-04-2026 r.

**BIURO
RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH**
Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich
Adam Krzywoń

GK-GKOZP.100.3.2026.BK

Pani
Jolanta Sobierańska-Grenda
Minister Zdrowia

Szanowna Pani Minister,

w ostatnim czasie do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają zgłoszenia dotyczące istotnych problemów formalnoprawnych związanych z kierowaniem pacjentów do zakładów opiekuńczo-leczniczych (ZOL), w tym w szczególności do placówek przeznaczonych dla osób, u których rozpoznano zaburzenia psychiczne, zwłaszcza zaburzenia psychotyczne oraz niepełnosprawność intelektualną. Sygnały te pochodzą zarówno od przedstawicieli zawodów medycznych, jak i od osób reprezentujących instytucje publiczne, w tym sądy powszechne.

W przekazywanych sprawach zwraca się uwagę na praktykę kierowania do ZOL osób opuszczających szpitale psychiatryczne, które nie wymagają już dalszej hospitalizacji psychiatrycznej, lecz nadal potrzebują opieki medycznej oraz wsparcia w placówce o charakterze opiekuńczym. Jednocześnie należy zauważyć, że obowiązujące przepisy nie regulują tej kwestii w sposób jednoznaczny i wyczerpujący.

Przepis art. 3 pkt 2 ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. z 2024 r. poz. 917; dalej: ustawa o ochronie zdrowia psychicznego) w sposób jednoznaczny definiuje pojęcie szpitala psychiatrycznego i nie wskazuje, aby zakład

opiekuńczo-leczniczy posiadał taki status. Podobne wnioski wynikają z analizy art. 18 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2025 r. poz. 1461, ze zm.), który określa specyfikę funkcjonowania zakładów opiekuńczo-leczniczych, a także zasady współfinansowania przez pacjenta pobytu w tego rodzaju placówkach.

Mimo to w praktyce występują przypadki kierowania pacjentów do ZOL również bez ich zgody, a sądy opiekuńcze podejmują działania zmierzające do uzyskania opinii sądowo-psychiatrycznych w tym zakresie. Z przekazywanych informacji wynika, że w takich sytuacjach poszukuje się podstaw prawnych między innymi w:

- próbie stosowania art. 29 ustawy o ochronie zdrowia psychicznego (tryb wnioskowy),
- działaniach opartych na art. 38 ww. ustawy, które odnoszą się do kierowania danej osoby do domu pomocy społecznej,
- praktyce zastosowania art. 32 i/lub 34 ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty (Dz. U. z 2026 r. poz. 37), wypowiedzianej się na temat możliwości podejmowania działań leczniczych wobec pacjenta bez jego zgody, a także w sytuacji zagrożenia dla zdrowia lub życia.

Żaden z powyższych przepisów nie ustanawia jednak procedury kierowania do zakładu opiekuńczo-leczniczego pacjentów opuszczających oddziały psychiatryczne. Brak jest również regulacji, które wprost dopuszczałyby podejmowanie tego rodzaju działań bez zgody pacjenta. Odpowiedniej podstawy prawnej nie zawiera także rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 25 czerwca 2012 r. w sprawie kierowania do zakładów opiekuńczo-leczniczych i pielęgnacyjno-opiekuńczych (Dz. U. z 2022 r. poz. 1755; dalej: rozporządzenie w sprawie kierowania do zakładów opiekuńczo-leczniczych i pielęgnacyjno-opiekuńczych).

W tym kontekście należy zwrócić uwagę na dwie kwestie o zasadniczym znaczeniu. Po pierwsze, zakład opiekuńczo-leczniczy nie jest placówką o charakterze szpitalnym. Pobyt w takim miejscu służy zapewnieniu dalszej opieki i wsparcia osobom wymagającym świadczeń medycznych oraz czynności opiekuńczych, w tym również osobom doświadczającym długotrwałych następstw zaburzeń zdrowia psychicznego. Po drugie, z relacji kierowanych do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wynika, że rozporządzenie w sprawie kierowania do zakładów opiekuńczo-leczniczych i pielęgnacyjno-opiekuńczych bywa traktowane jako podstawa skierowania pacjenta do

ZOL także bez jego zgody. Taka wykładnia nie znajduje jednak uzasadnienia w treści tego aktu prawnego.

Co więcej, przyjęcie takiego stanowiska budzi poważne wątpliwości konstytucyjne. Wszelkie rozwiązania prowadzące do ograniczenia wolności osobistej ze względów medycznych lub zdrowotnych muszą bowiem znajdować wyraźną i jednoznaczną podstawę w przepisach rangi ustawowej. Niedopuszczalna jest tak daleko idąca ingerencja w prawa jednostki wyłącznie na podstawie wykładni rozszerzającej przepisów wykonawczych lub regulacji odnoszących się do odmiennych stanów faktycznych.

Z informacji przekazanych do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wynika, że w Ministerstwie Zdrowia prowadzone są prace nad nowelizacją ustawy o ochronie zdrowia psychicznego, w tym w zakresie procedur przyjmowania pacjentów bez ich zgody do szpitali psychiatrycznych. W ocenie Rzecznika zasadne wydaje się rozważenie, czy planowane prace legislacyjne nie powinny objąć również omawianej problematyki, która w praktyce rodzi istotne trudności interpretacyjne i może prowadzić do naruszenia praw pacjentów.

Mając powyższe na uwadze, działając na podstawie art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2024 r. poz. 1264), zwracam się z uprzejmą prośbą o zajęcie stanowiska w przedstawionej sprawie, a także o rozważenie podjęcia działań legislacyjnych zmierzających do jednoznacznego uregulowania zasad kierowania pacjentów do zakładów opiekuńczo-leczniczych. W szczególności zasadne wydaje się doprecyzowanie procedur dotyczących osób, które ze względu na stan zdrowia psychicznego nie są zdolne do wyrażenia świadomej zgody, a jednocześnie wymagają dalszej opieki medycznej poza szpitalem psychiatrycznym. Będę wdzięczny za przekazanie informacji o podjętych lub planowanych działaniach w powyższym zakresie.

Z poważaniem

Adam Krzywoń

Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich

/-wydano i podpisano elektronicznie/